

(א) [לעיל יד. וט"ז],
(ב) לקמן גא, (ג) [לעיל
ט:ט], (ד) [לעיל כח: ט"ז],
(ה) [ז"מ ט. סח: ט], (ו) [לעיל
יד. ט] (ז [דף קמ"ז].

תורה אור השלם

1. וְכִי יַפְתָּח אִישׁ בּוֹר אוֹ
כִּי יִקְרָה אִישׁ בַּר וְלֹא
יִקְסֶנּוּ וְיַפְתָּח שְׂמֹחַ שׂוֹר אוֹ
חֲמֹר: שְׂמוֹת כּא לֹג

רבינו הגנאל

ההיא איתתא דעלא
למיפא בההיא ביתא
ברשות מריה דביתא, אבל
ברחא דמרי ביתא ליישה
חביל ומיח ותיבוי רבא
לשלומי ברחא למרי
ביתא. נימא פליג אורב
דמיח הוה לה שלא תאכל,
דמיח החם לא אמי רב
הכי אלא דשלא ברשות
על ולא קביל עליה בעל
פירות נטירותא דבהמתו
דבעל הבית. אבל הכא,
כיון דברשות עיילא קבלה
עלה נטירותא דבהמתו
דבעל הבית, ולא עוד אלא
כיון דלמיפא ביפא
צניעותא דהא בעיא לגלוי
זרעותיה בלישה ובאפיה
ומרי דביתא סלוקי סליק
נפשיה הלכך עלה רמיא
נטירותא, וכן הלכה, ודרב
נמי איתא דהא רבא מברר
טעמה ולא דחי לה.
וכהנינה לא ביפא
צניעותא ומרי דביתא לא
מסליק נפשיה מביתיה
הילכך בטחינה פטורה.
מתני, הכניס שורו לחצר
בעל הבית וכולו, אמר
רבא הכניס שורו לחצר
בעל הבית שלא ברשות
וחפר השור בה ברגליו
בור, בעל השור חייב
בניזק החצר ובעל החצר
חייב בנזק בור. ואע"פ
דאמר מר כי יכרה איש
בור ולא שור בבור, וכל
כיון דהוה ליה לאיתוי
עפר ולטמייה ולא עבר,
כמאן דכרייה הוא דאמי.
ואמר רבה הכניס שורו
לחצר חבירו שלא ברשות
והזיק בו בעל הבית, חייב,
וכל שכן אם עמד שור
והזיק, אבל אם הרביץ
גללים ונטנסו כליו של
בעל הבית, בין לרב בין
לשמואל פטור, והזיק
לחו בור, וסתם גללים
אפקורי מפקר להו ולא
מצינו כוון שחייב בו
הכלים. ואמר רבה נכנס
הוא לחצר חבירו שלא
ברשות והזיק את בעל
הבית או בעל הבית הזיק
בו חייב, חזיקו בעל הבית
פטור, ולית לן לימיר דרב
פפא פליג עליה, אלא
מפרש הוא ואמי דאי ידע
ליה בעל הבית ואוקיה
חייב, דאמי ליה נזי דאית
לך רשותא לאפקור לאזוקן
לית לך רשותא, ואודו
לטיעמיהו דאמי רבה כולו,
והני שמועתא דרבה
הילכתא גינהו, דלית מאן
דפליג עליה.

שור שנגח את הפרה פרק המישי בבא קמא מח.

עין משפט
נר מצוה

ב א ב מיי פ"ג מהל'
מקי ממון הלכה יד
סמג עשין סו טו"ע ח"מ
סימון שגז סעיף ג:
בא ג מיי שם פ"ג הלכה
ו ופ"י"ג הלכה ז סמג
שם טו"ע ח"מ סימון שגז
סעיף ג וסימון מי סעיף ד:
בב ד טו"ע ח"מ סימון
מי סעיף ה:
בג ה מיי שם סמג שם
טו"ע ח"מ סימון פ"ג ד
וסימון שגז סעיף ג:
בד ו מיי שם פ"ג הלכה
ז סמג שם טו"ע
ח"מ סימון שגז סעיף ג:
בה ז מיי שם פ"ג הלכה
ז סמג שם טו"ע
ח"מ סימון מ"א סעיף ז:
בו ח ט י מיי פ"ו שם
טו"ע ח"מ סימון שגז
פ"ו מלכות חובל ומזיק
הלכה ג סמג שם וסימון ע
טו"ע ח"מ סימון שגז
סעיף ד וסעיף ו וסימון
שגז סעיף ז וסימון חכא
סעיף ז:

הבא ברשות קביל עליה נטירותא. אע"ג דלעיל אמר רבא
לדרכנה משום דנרשות הוא דמקבל צע"ה נטירותא טפי
ואפי' חנק את עצמו אלמא הורע כמו של בעל הבית נרשות הכא
היינו טעמא דמסקי משום דציעיל לניעותא שמגלה זרעותיה
בשעת לישה ומסלק מרוותא נפשיה
ומש"ה פריך עליה מהאשה שנכנסה
לטחון ולא רלה להקשות מכל הנך
דמתניתין קדירות ופירות ושור
דמאשה ניחא ליה למפרך דס"ד
דאשה מסלקי מרוותא נפשיהו
טפי משום יחוד:

אע"ג דאמר בר איש בור וכל

שור בור. כלומר ומתוך
כך היה לנו לפטור בעל החצר וא"ת
כ"ש דאי לא ממעטינן שור שהיה
ראוי לפטור בעל החצר דהוה ליה
למירמי חיובא אצטל השור וי"ל
דה"ק אע"ג דלמר מר איש בור ולא
שור בור והיה (ט) ראוי לפטור כל אדם
בבור שכרה שור כלומר ומתוך כך
היה לנו לפטור בעל החצר דה"ל
למידרש מפסקו זה שלא יתמיז שום
אדם בבור שכרה שור זה אין סברא
לדרוש כך אלא כיון דעליה למלייה
כמאן דכרייה דמי ונראה דאפי' אם
חפרו אדם דבר חיובא הוא חייב
בעל החצר בנזקי בור ועליה דידיה
למלייה והסופר משגש בנזקי החצר
וה"ע: **א"י** בור וכל שור בור.

וא"ת והא לעיל (דף ק"ג) פטרינן
בעל הגמל כשלא סכסכה למ"ד אשו
משום ממנו אע"ג דלא כתיב איש
אש ולא שור אש וי"ל דהתם נמי
כתיב שלם ישלם המזעיר את
הזעירה למשמע דוקא כשמזעיר
עצמו הוא משלם:

ומינפן כליו

כלל הוא עצמו [הזוקן]
חייב בעל השור ולא פטרינן ליה
משום איש בור ולא שור בור דכל
מידי דהוה דליה בשעת נפילה כגון
בגללים וכן נפלה גמלו ולא העמידה
דמחייבת ליה משום בור אע"ג
דאיחור לא כרייה אלא הגמל כרהו
כיון דבשעת כרייה דידיה הוא ועליה
רמי לסלוקיה ולא סלקיה כמאן דכרייה
דמי אף על גב דגז דמפקיר להו בור
שעתא ולא דמי לשורו שחפר בור
ברה"ר דחפירה לאו דידיה הוא וליל
הקשור ברגל התרגול מאליו דליל
לאו דידיה הוא עכ"ל משמע מתוך
פ"ה למאי דמסקינן סתם גללים
אפקורי מפקר להו דלא פטרינן אלא
כליו דוקא אצל הוא עצמו חייב
ולר"י נראה דודאי מעיקרא דס"ד
דלא אפקריה לא פטור אלא כליו
אצל לפי המסקנא דלמר דמפקר
להו אפי' הוא עצמו פטור מידי דהוה
אמפקיר נזקיו לאחר נפילת אוגס
ונפילת גמלו מוקמינן דאתקל ואתקלא
ציה גמליה או דרך שרעתא דנהרא
דהו פושע אצל הכא דלא פושע אע"פ
כליו נראה שחור ממה שלא פטר אלא כליו
ומשיז האי מפקיר נזקין לאחר נפילת פשיעה שפושע הוא שמכניס שורו שלא ברשות שדרכו להרביץ גללים:

הזיקו ב"ה פטור

וא"ת ממתינן היא צפרק המניח (לעיל דף ק"ג) גבי מצוק דחייב כשמצוק ברה"י והזיק ברה"י אחר אצל הזיק באומו
רשות היחיד פטור וי"ל דהוה סלקא דעמך התם משום דליכא תרי ספיקי שמא לא תהא צוקת נזות וגם לא יבא שום אדם שם ויזיק:
שניהם

הוא שן בחצר הניזק. דכיון דהיזיז ליה בעל חצר רשותא לעיולי
דוכתא אקני ליה בגוה והוא ליה חצר הניזק וחצר השותפין דפטור
זה על השן ועל הרגלו ה"מ משותף לחצריה דחצר של שניהם אצל
שור מעלמא דעל ואזיק למד מינייהו וצער צדקה אחר (שמות כג) קרינן
ציה: **נרשות הרבים**. לאו דוקא
כלומר לאו צדקה אחר דניזק קרינא
ציה: **מאי נרשות ומאי שלא נרשות**.
צקן און חילוק בין חצר הניזק לרה"ר
אי אמרת בשלמא פטור וחייב בעל
החצר היינו לשלם נרשות פטור דאין
עליו לשמרו: **ולא משלמא אלא הני**
נזק. והאי פטור מנזק שלם קאמר
וצרשות חייב נ"ש: **נראה**. עו:
חביל נתחמס: **הכא נרשות קביל**
עליה נטירותא. דבהמתו. וטעמא
דכרזא לאו משום דקסבר דמאן דעל
נרשות קביל עליה נטירותא דבהמות
בעל חצר דהא איחור הוא דשני לעיל)
כולה רבנן היא ואוקי דבעל קדירות
כי על נרשות לא קביל עליו נטירותא
והכא כדמפרש טעמא לקמיה דלמיפא
ציעיל לניעותא ואסלקו מרוותא דחצר
וגמרא דלותיה מהאשה שנכנסה
לטחון משום דלא אסקי למילתיה
הוא: למיפא ציעיל לניעותא. שמגלה
זרעותיה: **ובעל חצר חייב נזקי**
הבור. אם הפקיר רשותו ואף על גב
דכתיב כי יכרה איש בור ולא [כין]
יכרה שור בור ה"מ בבור ברה"ר דלאו
עליה דידיה רמייה למלוי: **הכא כיון**
דאיס ליה למלוייה. מקמי דליפקריה
הכא שור דליה הוא וכי אפקר בור
דמידי דהוה דידיה נפילה כגון
גללים וכגון שנפלה גמלו ולא העמידה
מחייבין ליה משום בור ואע"ג דאיחור
לא כרייה אלא הגמל כרהו כיון דבשעת
נפילה דידיה הוא ועליה לסלוקיה כמו
דכרייה איחור דמי ואף על גב דמפקר
ליה בור שעתא ולא דמי לשורו
שפיר בור נרשות הרבים דחפירה
לאו דידיה היא ולדליל הנקשר
ברגל התרגול מאליו דליל לאו
דידיה הוא: **והזיק**. קרי צין
מתכוין צין שאין מתכוין ומיניה צידים
הזיקו: הווק. שזה היה עומד
במקומו וצא בעל הבית ונתקל בו:
שניהם

איכא למומר (ה) אמרי סתם
לחצר בעל הבית שלא ברשות והזיק את בעל הבית הווק בו
חייב והזיקו בעל הבית פטור א"ר פפא לא אמרן אלא דלא הוה ידע ביה אבל
הוה ידע ביה והזיקו בעל הבית חייב מ"ט משום דאמר ליה נהי דאית לך רשותא
לאפוקי לאזוקי לית לך רשותא ואודו לטיעמיהו דאמר רבא ואיתמא רב פפא
שניהם

שם לא היה מפקיר היה חייב לסלק מ"מ השתא דהפקירה פטור ופ"ה נראה יותר שאין נראה שחור ממה שלא פטר אלא כליו

ומשיז האי מפקיר נזקין לאחר נפילת פשיעה שפושע הוא שמכניס שורו שלא ברשות שדרכו להרביץ גללים:
הזיקו ב"ה פטור. וא"ת ממתינן היא צפרק המניח (לעיל דף ק"ג) גבי מצוק דחייב כשמצוק ברה"י והזיק ברה"י אחר אצל הזיק באומו
רשות היחיד פטור וי"ל דהוה סלקא דעמך התם משום דליכא תרי ספיקי שמא לא תהא צוקת נזות וגם לא יבא שום אדם שם ויזיק:
שניהם

הגהות הב"ח

(א) גבי אמרי סתם גללים,
נ"ש ע"י מ"ש מזה צ"מ
דף סח ע"ג: (ב) רוב'
ד"ה אע"ג דלמר וכו'
והיה דומה לפטור כל
אדם בבור:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אע"ג וכו'
דאפילו אם חפרי. עין
לעיל דף טו ע"א תוס'
ד"ה פליגי ולקמן דף מט
ע"ב תוספות ד"ה ברה"י:

מוסף רש"י

משונה קרן בחצר
הניזק. קרן ממה וכל
חוליותיה קרי משונה
הואל וישו את וסמך, שלא
היו דרכן לקר (מ"ד י"ד).

כז א מיי פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה יא ופ"ו הלכה ג ועיין בהשגות ובמ"מ סג' עשין ע טושי"ע ח"מ ס' שעה סעף ז וסימן תכא סעף ח:

בב ב מיי פ"ז מהלכות מזיק ממון הלכה ה ועיין בהשגות ובמ"מ סג' עשין פ טושי"ע ח"מ סימן שלח סעף ד:

בב ג ד מיי פ"י שם הלכה י סג' עס: ל ה מיי פ"ח מהלכות מזיק ממון הלכה ג סג' עס טושי"ע ח"מ סימן מה ש"ג:

לא ר ז מיי פ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה א ב סג' עשין ע טושי"ע ח"מ סימן תכג סעף א:

שניהם ברשות. פ"ה כגון צרה"ר שלא ברשות כגון שניהם רלים צרה"ר וקשה דהיינו מתנימין צפרק המניח (לעיל דף ג.ב.) ונראה לפרש כגון שנכנס לחצר צ"ה שלא ברשות או ברשות דאית ליה לאסוקי אדעתיה כמו שנתנו לו רשות כמו כן נתנו לאחר רשות או כמו שהוא נכנס שלא ברשות

שניהם ברשות. כגון צרה"ר או חצר השותפין או שנתן לו בעל הבית רשות ליכנס: או שניהם שלא ברשות. כגון שניהם רלין צרה"ר: הויקו. צידים זה את זה ואפי' שלא במתכוין: חייבין. צנוקין לא שני לן צין מתכוין לשאין מתכוין. והא דתנן בהמניח (לעיל דף ג.) שנים שהיו מהלכין צרה"ר והויקו זה את זה פטורין ההוא הויקו הזוקו הוא ולא דק בלישניה: דברשות פטור. צין הויק דצידים צין הויק דממילא וצדלל ידע ליה: שהכאיש

צ"ל על המיתה אלא על מזיק הבהמה (ו) ב"מ"א: כראשונות (ו) עיין ר"מ: [שמות כ"א] (ט) ועיין בספר כוס ישועות (י) [ועי' מוספות ב"מ מט. ד"ה כל האל] (ט) [צ"ל ואמר האל] (ט) [צ"ל ואמרה האל]

הגהות הב"ח

(א) גב' אהרן לרבי דלאמר עדי שקבל עליה בעל הבית נטירותא דש"ס רבנן כ"ל:

גליון הש"ס

גב' ריה"ג היא דאמר ב"מ. קשה לי הא להדיא א"ר"ש קן כופר דמשלם ברשות מיזק כופר שלם לעיל דף כו ע"א וא"י למאן צ"ן לנזק ממה דלאמר ר"ע קן כזוק וגם ה"ל לומר כק"ל ר"ע היא דלאמר מס משלם כופר שלם ברשות המזיק ור"ע:

רבינו הגנאל

נפל השור לבור והבאיש את מימיו, אוקמה רבא בשבאיש המים מגופו כגון שערבן, אבל הבאיש מריחו כגון שהבאיש השור והבאישו המים מריחו רע שבו פטור, מאי טעמא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין לא מחייב. היה אביו או בנו בתוכו משלם הכופר, ואקשינן והא תם הוא ותם אינו משלם כופר, ואוקימנא במועד ליפול על בני אדם בבורות בעידן דחזי ירוקא בגוויה, וקימא לן מועד שלא בכונה חייב כופר ופטור מן המיתה, והאי כיון דחזי ירוקא לא איכוון לחייב אלא למילכ ההוא ירוקא לפיכך אינו מה. שמואל ועולא אוקמה לר' יוסי הגלילי, ופשטה היא. איתמר רב אמר הלכה כר"י ושמואל אמר וק"י ור' יוסף הלכתא כשמואל רבי.

דחזי ירוקא ונפ"ל. רש"י מוקי ההיא דהיה מתחבר צבטל ג' פעמים הראשונים לא היתה כונתו להתחבר אלא צבטל להפיל על האדם ופטור דקמני התם אהך אחרונה שהיתה להתחבר והראשונות אהנו שנעשה מתוך כך מועד ובהך אחרונה חשיב ליה משונה קלת שהרג צבטל הכותל ולכן לא נחשב מועד אלא מחמת הראשונות וזהו דוחק דחשיב משונה מה שעושה להנאתו לאכול ירוקא לא להתחבר (ט) וגם תימה הוא לומר דהוי מועד בהפלת כותל אחרונה שהיתה שלא צבטלה על ידי הראשונות שהיו צבטלה ולפירושו צ"ל דהא דקאמר הכא צבטלה ליפול על בני אדם צבטלה לא הויכר בני אדם אלא צבטלה אחרונה דגב' הראשונות לא חייבין אלא שיהא מועד ויעשה אורחיה להפיל עלמנו צבור לאכול הירק: **ושמואל** אמר הלכתא כרבי. לכאורה נראה להלכתא כשמואל צדיני ור"ע דרבא קאמר לעיל הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות וחפר צו צורות שימין ומערות בעל השור חייב צנוקי חצר משמע אצל ברשות פטור ואי כרבי אפי' ברשות חייב דלרבי סתמא חייב בעל השור וכולה סוגיא לעיל מסיק רבא כרבנן ואפי' נשצרו צרות ואפי' חנק עלמו"י:

אשניהם ברשות או שניהם שלא ברשות הויקו זה את זה חייבין הויקו זה בזה פטורין מעמא דשניהם ברשות או שניהם שלא ברשות אבל אחד ברשות ואחד שלא ברשות דברשות פטור שלא ברשות חייב: נפל לבור והבאיש מימיו חייב: אמר רבא צ"ל שנו אלא שהבאיש בשעת נפילה אבל לאחר נפילה פטור מ"מ הוי שור בור ומים כלים ולא מציינו בור שחייב בו את הכלים הניחא לשמואל דאמר^(ט) כל תקלה בור הוא אלא לרב דאמר עד דמפקד ליה מאי איכא למימר אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רבא לא שנו אלא שהבאיש מגופו אבל הבאיש מריחו פטור מאי טעמא גרמא בעלמא הוא וגרמא בעלמא לא מיחייב: היה אביו או בנו לתוכו משלם את הכופר: ואמאי הא תם הוא^(ט) אמר רב במועד ליפול על בני אדם בבורות עסקינן א"ה בר קמלא הוא אמר רב יוסף דחזי ירוקא ונפל שמואל אמר^(ט) הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר עולא אמר^(ט) ר' יוסי הגלילי היא דאמר כר' טרפון דאמר קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם ה"נ כופר שלם משלם בשלמא לעולא היינו דקתני היה אביו או בנו לתוכו אלא לשמואל מאי איריא אביו או בנו אפילו אחר נמי אורחיה דמילתא קתני: ואם הכנים ברשות בעל חצר חייב [כו'] איתמר רב אמר הלכתא כר"י ושמואל אמר הלכתא כרבי תנו רבנן כנוס שורך ושמרו הויק חייב הויק פטור כנוס שורך ואני אשמרנו הויק חייב הויק פטור הא גופא קשיא אמרת כנוס שורך ושמרו הויק חייב הויק פטור טעמא דא"ל שמרו דחייב בעל השור ופטור בעל חצר הא סתמא חייב בעל חצר ופטור בעל השור דבסתמא מקבל עליה נטירותא אימא סיפא כנוס שורך ואני אשמרנו הויק חייב הויק פטור טעמא דאמר ליה ואני אשמרנו הוא דמחייב בעל החצר ופטור בעל השור הא סתמא חייב בעל השור ופטור בעל חצר דבסתמא לא מקבל עליה נטירותא אהאן לרבי דאמר עד שיקבל עליה^(ט) נטירותא בעל הבית לשמור רישא רבנן וסיפא רבי א"ר אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו רבא אמר כולה רבנן היא אידי דנסיב רישא שמרו תנא סיפא ואני אשמרנו רב פפא אמר כולה רבי היא וסבר לה כר' טרפון דאמר קרן בחצר הניזק נזק שלם הלכך אמר ליה שמרו לא מקני ליה מקום בחצר והויא ליה קרן בחצר הניזק וקרן בחצר הניזק משלם נזק שלם לא אמר ליה שמרו אקנויי אקני א"ב

שניהם ברשות. כגון צרה"ר או חצר השותפין או שנתן לו בעל הבית רשות ליכנס: או שניהם שלא ברשות. כגון שניהם רלין צרה"ר: הויקו. צידים זה את זה ואפי' שלא במתכוין: חייבין. צנוקין לא שני לן צין מתכוין לשאין מתכוין. והא דתנן בהמניח (לעיל דף ג.) שנים שהיו מהלכין צרה"ר והויקו זה את זה פטורין ההוא הויקו הזוקו הוא ולא דק בלישניה: דברשות פטור. צין הויק דצידים צין הויק דממילא וצדלל ידע ליה: שהכאיש צ"ל על המיתה אלא על מזיק הבהמה (ו) ב"מ"א: כראשונות (ו) עיין ר"מ: [שמות כ"א] (ט) ועיין בספר כוס ישועות (י) [ועי' מוספות ב"מ מט. ד"ה כל האל] (ט) [צ"ל ואמר האל] (ט) [צ"ל ואמרה האל]

שניהם ברשות. כגון צרה"ר או חצר השותפין או שנתן לו בעל הבית רשות ליכנס: או שניהם שלא ברשות. כגון שניהם רלין צרה"ר: הויקו. צידים זה את זה ואפי' שלא במתכוין: חייבין. צנוקין לא שני לן צין מתכוין לשאין מתכוין. והא דתנן בהמניח (לעיל דף ג.) שנים שהיו מהלכין צרה"ר והויקו זה את זה פטורין ההוא הויקו הזוקו הוא ולא דק בלישניה: דברשות פטור. צין הויק דצידים צין הויק דממילא וצדלל ידע ליה: שהכאיש צ"ל על המיתה אלא על מזיק הבהמה (ו) ב"מ"א: כראשונות (ו) עיין ר"מ: [שמות כ"א] (ט) ועיין בספר כוס ישועות (י) [ועי' מוספות ב"מ מט. ד"ה כל האל] (ט) [צ"ל ואמר האל] (ט) [צ"ל ואמרה האל]

שניהם ברשות. כגון צרה"ר או חצר השותפין או שנתן לו בעל הבית רשות ליכנס: או שניהם שלא ברשות. כגון שניהם רלין צרה"ר: הויקו. צידים זה את זה ואפי' שלא במתכוין: חייבין. צנוקין לא שני לן צין מתכוין לשאין מתכוין. והא דתנן בהמניח (לעיל דף ג.) שנים שהיו מהלכין צרה"ר והויקו זה את זה פטורין ההוא הויקו הזוקו הוא ולא דק בלישניה: דברשות פטור. צין הויק דצידים צין הויק דממילא וצדלל ידע ליה: שהכאיש צ"ל על המיתה אלא על מזיק הבהמה (ו) ב"מ"א: כראשונות (ו) עיין ר"מ: [שמות כ"א] (ט) ועיין בספר כוס ישועות (י) [ועי' מוספות ב"מ מט. ד"ה כל האל] (ט) [צ"ל ואמר האל] (ט) [צ"ל ואמרה האל]

לחצירו. הוא הדין למתכוין לאשה נמי פטור כדאמרין צפירקין דלעיל (דף ג.ב.) נקי מדמי ולדות ובגמ' [מע.] מפרש אמאי נקט מתכוין לחצירו: א"כ